

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

”En grannlaga uppgift”

En kvalitativ studie om socialsekreterares och särskilda företrädares upplevelser att meddela åklagarbeslut till barn

Författare: Linn Smedberg
Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp
Vårterminen 2020
Handledare: Hanna Sahlin Lilja

Abstract

Författare: Linn Smedberg

Titel: ”En grannliga uppgift”- en kvalitativ studie om socialsekreterares och särskilda företrädares upplevelser att meddela åklagarbeslut till barn

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Handledare: Hanna Sahlin Lilja

Sociologiska institutionen, vårterminen 2020

När ett barn misstänks vara utsatt för brott startas utredning hos både socialtjänsten och polisen. Barnahus är en organisation som under gemensamt tak samverkar kring barn som utsatts för allvarliga brott. I riktlinjerna till Barnahus framgår att barn har rätt till deltagande och information. Denna studie undersöker hur barn får information om förundersökningens fortlöpande. Barn har, oavsett om förundersökningen läggs ner eller inte, rätt till information. Oftast meddelas informationen av socialsekreterare eller särskild företrädare. Studiens syfte är att, utifrån socialsekreterare och särskilda företrädares perspektiv, undersöka hur de beskriver mötet då barnet ska meddelas beslut om förundersökningen. Frågeställningarna syftar till att undersöka hur aktörerna beskriver mötet då barnet ska meddelas, hur riktlinjerna för uppdraget ser ut, hur beslutet meddelas i praktiken och hur aktörerna upplever att barnet mottar informationen. Studiens empiri består av semistrukturerade intervjuer med tre socialsekreterare och tre särskilda företrädare. Datamaterialet har analyserats genom tematisk analys och underbyggs av de teoretiska utgångspunkterna *samverkan*, *barnperspektivet* och *offerperspektivet*. Resultatet på studien visar att uppdraget att meddela information kring förundersökningen är en komplex uppgift kantad av utmaningar. Riktlinjerna anses av majoriteten av intervjupersonerna som otydliga. Beslut om förundersökningen meddelas antingen i möte med barnet eller per telefon. Socialtjänsten anses lämplig att meddela beslutet om barnet är yngre och om barnet är äldre anses särskilda företrädarna mer lämpliga. Barnen upplevs inte reagera särskilt mycket när de blir tilldelade information men de barn vars föräldrar är misstänkta för brottet oroar sig för att föräldrarna ska hamna i fängelse.

Nyckelord: *Barnahus, information, åklagarbeslut, samverkan, barnperspektivet, offerperspektiv*

Förord

Denna kandidatuppsats är skriven vid Lunds universitet våren 2020. Arbetet har varit lärorikt, intressant och utmanande. Jag vill rikta ett stort tack till er som varit extra viktiga i uppsatsskrivandet:

Tack till min handledare Hanna Sahlin Lilja som med värdefulla kommentarer, humor och mycket uppmuntran guidat och motiverat mig genom uppsatsen.

Tack till personalen på Barnahuset som välkomnat mig, låtit mig få insyn i verksamheten och varit behjälpliga i att hitta intervjupersoner och material till studien.

Tack till intervjupersonerna som gjort studien möjlig och tack för intressanta och givande samtal.

Tack till Kriminologiprogrammet och Lunds universitet för de här tre åren.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Lagrum	2
1.1.1 Socialtjänstlagen	2
1.1.2 Lagen om särskild företrädare	2
1.1.3 Barnkonventionen	3
1.2 Frågeställningar	3
1.3 Avgränsningar	3
2. Tidigare forskning	4
2.1 Barnahus	4
2.2 Barns rätt till delaktighet och information	5
2.3 Barns upplevelser av Barnahus	5
3. Teoretiska utgångspunkter	6
3.1 Samverkan	6
3.2 Barnperspektivet	7
3.3 Offerperspektivet	8
4. Metod och material	9
4.1 Kvalitativ metod och abduktivt angreppssätt	9
4.2 Urval	9
4.3 Intervju	11
4.4 Tematisk analys	11
4.5 Etiska överväganden	12
4.6 Kvalitetskriterier	13
4.7 Alternativa metoder	13
5. Resultat och analys	14
5.1 Hur beslutet ska meddelas i teorin	14
5.2 Hur beslutet meddelas i praktiken	16
5.3 Intervjupersonernas upplevelser av barnen och ålders påverkan	20
5.4 Vikten av att meddela barn beslut	21
6. Diskussion	24
6.1 Slutsats	26
7. Vidare forskning	27
8. Källförteckning	28
9. Bilagor	
9.1 Intervjuguide	31
9.2 Blanketten som fylls i efter barnförhör	32

1. Inledning

Tänk dig följande situation; du sitter i medhörarrummet på Barnahus och lyssnar till ett barns utsaga om ett övergrepp. Efter förhöret ska du och dina kollegor diskutera vad som sagts i förhöret, överlägga om barnet är i behov av skydd och åklagaren ska bestämma huruvida fallet ska läggas ner eller om åtal ska väckas. Det blir ditt uppdrag att meddela åklagarbeslutet till barnet. Hur går du till väga?

Vid misstanke om brott mot barn startas parallella utredningar. En hos socialtjänsten som utreder barnets behov av stöd och skydd och en förundersökning hos polisen som utreder brottsmisstanken (Johansson 2011:15). År 2005 startades verksamheten Barnahus som ett svar på önskan om att effektivisera utredningar kring barn som misstänkts vara utsatta för brott (Socialstyrelsen 2006:7). Anledningen till att utredningarna ansågs behöva effektiviseras var att de utsatta barnen slussades runt mellan olika myndigheter och fick förhöras flera gånger (DS:2004:56). Barnahus verksamhet syftar till att underlätta och utveckla samverkan mellan myndigheter som arbetar kring barn som utsatts för allvarliga brott. På Barnahus sker polisförhör, läkarundersökningar och krissamtal (Johansson 2011:15).

När ett barnförhör avslutats på Barnahus menar Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten (2018:25-28) att professionerna ska komma överens om vilken information som ska delges barnet och vem av yrkesgrupperna som ska lämna informationen. Barn har, oavsett om förundersökningen läggs ned eller om åtal väcks, rätt att få information om ärendet. Hos vissa Barnahus finns en rutin där man efter förhöret bestämmer vem som får uppdraget att informera barnet om förundersökningens fortlöpande. Den som får uppdraget ska, efter kontakten med barnet, fylla i en blankett (se bilaga 9.2) som skickas in till Barnahus. På blanketten ska man fylla i att informationen till barnet skett muntligt eller per telefon. Det finns också möjlighet att välja att inte informera barnet på grund av dess ålder, att det har funktionsvariation eller annat (Polismyndigheten & Åklagarmyndigheten 2018:25-34). Om informationen ges ska den anpassas till barnets ålder och mognad (Polismyndigheten & Åklagarmyndigheten 2018:25-28).

Barn har enligt de nationella riktlinjerna för Barnahus rätt till delaktighet och information (Kaldal, Landberg, Eriksson & Svedin 2017:208-209). I den svenska rättsliga doktrinen har det förts diskussion kring att barns delaktighet i den rättsliga processen är en ambivalent

princip. Å ena sidan ska barn ha rätt att uttrycka sina åsikter och det är viktigt att se barnets perspektiv och å andra sidan ska barn slippa vara delaktig i rättegång, framförallt när det handlar om brott inom familjen. Ambivalensen beskrivs som en spänning mellan visionen att se barn som kompetenta aktörer kontra barnet som beroende av vuxna och behov av skydd (Kaldal et al. 2017:210). Att information som ges barn ska anpassas och att barns åsikter ska tillmätas betydelse utifrån ålder och mognad framgår i flera centrala svenska lagtexter. Hur mognadsgraden ska avgöras finns varken kunskapsstöd eller förarbeten till (Socialstyrelsen 2015:7-8). Mognad är ett svårdefinierat och komplext begrepp och bedömning från fall till fall. Konsekvenserna blir att personal kan uppfatta samma barn som olika moget och deras rätt till information påverkas (Socialstyrelsen 2015:15).

1.1 Lagrum

Då studiens urval innefattar tre socialsekreterare och tre särskilda företrädare är det relevant att presentera delar ur socialtjänstlagen och lagen om särskilda företrädare. Barnkonventionen beskrivs då den nyligen har blivit lag och är relevant i Barnahus verksamhet.

1.1.1 Socialtjänstlagen

Socialtjänsten har som mål att vid alla åtgärder kring barn beakta barns bästa. Vad gäller handläggning av anmälan framkommer det i 11 kap. 1-1a §§ samt 10 § av Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) att socialnämnden ska inleda utredning omgående och avgöra om barnet är i behov av skydd. Vidare ska barn få relevant information och ha möjlighet att komma med åsikter om åtgärder som rör dem. Det som ska tas i beaktning vid möjlighet till åsikter och information är barnets mognadsgrad.

1.1.2 Lagen om särskild företrädare

I 1 § av Lagen om särskild företrädare (SFS 1999:997) framgår att när ett barn blivit utsatt för brott som kan leda till fängelse och den misstänkte är barnets vårdnadshavare, eller en person som har en sådan relation med vårdnadshavaren att barnets bästa kan riskeras att åsidosättas, ska en särskild företrädare förordnas. Enligt 3 § (SFS 1999:997) innebär uppdraget som särskild företrädare att ta till vara barnets rättigheter under förundersökning och rättegång. Av 5 § (SFS 1999:997) framkommer att den särskilda företrädaren ska ha kunskap och erfarenhet som gör denne lämplig för uppdraget. Ofta är den person som utses till särskild företrädare yrkesverksam som advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå.

1.1.3 Barnkonventionen

Sedan 1990 har Sverige valt att följa Förenta Nationernas konvention, Barnkonventionen. Konventionen tar bland annat hänsyn till barns utsatthet och syftar till att ge barn skydd mot utnyttjande och övergrepp (DS 2004:56). Den 1 januari 2020 blev Barnkonventionen svensk lag vilket ställer ytterligare krav på att barns rättigheter ska tas på allvar. I 12 artikelns 1 § av barnkonventionen (SFS 2018:1197) framkommer att ”Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.”

1.2 Problemformulering och syfte

I relation till riktlinjerna om åklagarbeslutet, som å ena sidan hävdar att barn oavsett utfall har rätt att få information och, å andra sidan, ger ett handlingsutrymme att inte ge någon information överhuvudtaget, kan konstateras att riktlinjerna lämnar utrymme för subjektiva bedömningar. Syftet med studien är att, utifrån socialsekreterare och särskilda företrädares perspektiv, undersöka hur de beskriver mötet med barn då de ska meddelas beslut om förundersökningen. Intresset ligger i hur de hanterar handlingsutrymmet i uppdraget och vad som händer i mötet med barnen. Utifrån de teoretiska begreppen *samverkan*, *barnperspektiv* och *offerperspektiv* analyseras intervjuerna för att få en bild av hur uppdraget upplevs och genomförs.

1.2 Frågeställningar

- Hur ser socialsekreterare och särskilda företrädare på riktlinjerna eller direktiven som beskriver hur beslutet ska meddelas i teorin?
- Hur går det till att meddela beslutet i praktiken?
- Hur beskriver socialsekreterare och särskilda företrädare mötet med barnen?

1.3 Avgränsningar

Studien avgränsar sig till ett Barnahus i Mellansverige. Urvalet består av sex stycken intervjupersoner; tre socialsekreterare och tre särskilda företrädare. Samtliga har vid flertalet tillfällen meddelat beslut om förundersökning till barn. Då det inte varit möjligt att undersöka barns upplevelser av dessa möten är frågeställningarna begränsade till socialsekreterarnas och särskilda företrädarnas upplevelser av mötena.

2. Tidigare forskning

2.1 Barnahus

Arbetet i Barnahus kan delas upp i tre faser; förberedelsefas, förhørsfas och uppföljningsfas. Förberedelsefasen fokuserar på riskbedömning och koordinering inför förhöret och förhørsfasen består av omhändertagande av barn, medföljning på Barnahus och polisförhör. Uppföljningsfasen ska syfta till en sammanhängande insatskedja för barnets behov och ska bland annat innefatta stöd och information till barnet och föräldrarna (Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2019:15-19).

Barn som utsätts för brott är beroende av vuxenvärlden för att få den hjälp de behöver (Sonander 2008:13). Ibland företräds barnen av sina vårdnadshavare, men i de fall vårdnadshavarna är förövarna ska samhället träda in och ta ansvar (Sonander 2008:13). Om en eller båda föräldrarna är misstänkta förövare tas barnet till Barnahus utan föräldrarnas vetskap. Barnen har ofta med sig en trygghetsperson och förhöret sker i förhørsrum med polis. I ett angränsande medhörarrum finns bland annat åklagare, socialtjänsten och den särskilda företrädaren för barnet (Olsson & Kläfverud 2017:59-60). Den särskilda företrädaren ska tillgodose barnets rättigheter till deltagande och säkra att processen är barnvänlig (Forsman 2017:243-244).

Barnahus har bidragit till att stärka barns rättigheter (Landberg 2009:104). Eftersom Barnahus rymmer flera yrkesgrupper som styrs av olika fokusområden och lagstiftningar blir flera rättsområden inblandade (Johansson 2011:39). Gränsdragningen mellan de olika yrkesgrupperna är inte alltid tydlig varken rättsligt eller i praktiken (Kaldal et al. 2017:208-209). Rapporter om Barnahus har visat brister i informationsbyte efter barnförhöret. Informationsutbytet är av stor vikt under hela utredningen för att möjliggöra samverkan och det krävs gemensam fokusförskjutning från tiden innan till tiden efter barnförhöret. Samverkan fungerar överlag bra under förberedelse- och förhørsfasen, men det brister i den tredje uppföljande fasen, trots att information och stöd till barn efter förhöret förtjänar samma omsorg och samverkan som de två första faserna (Barnafrid 2019:62). Det är en komplex uppgift att samverka och oklara mandat, ansvarsfördelning och skilda regelverk tenderar att göra det ännu svårare (Landberg 2009:104). Det finns många välfungerande Barnahus men det föreligger skillnader i Barnahusens verksamhet på regional nivå. Trots att alla barn ska ha samma rättigheter blir behandlingen olika beroende på vilken ort barnet bor på. Ur ett

barnperspektiv medför de regionala skillnaderna en risk att barn inte får likvärdigt bemötande, stöd och skydd (Barnafrid 2019:5).

2.2 Barns rätt till delaktighet och information

Barns rätt till deltagande och information inbegriper utmaningar och, även när lagen är tydlig, kan professionella misslyckas med uppdraget att informera barn. Barnkonventionen beskriver barns deltagande som en mänsklig rättighet. Möjligheten för ett barn att kunna delta och få information uttrycks dock starkare i konventionen än i svensk lag. I svensk lag är barns rätt till information sammanvävd med vårdnadshavarens rätt att fatta beslut i barnets namn och det leder till problem när barnets intresse inte sammanfaller med vårdnadshavarens. Barnets mognad, bakgrund och tidigare erfarenheter spelar en viktig roll i avgörandet av barnets bästa och behov av information. Ärenden kring barn är ofta brådskande och ibland måste beslut tas utan att professionella har tillräckligt mycket information. Besluten kan då tendera att fokuseras kring vad som brukar bli bra för de flesta barn istället för att se till det individuella barnet (Kaldal et al. 2017:220-222).

Kaldal med flera (Kaldal et al. 2017:222-224) menar att tydligare nationella riktlinjer som anger barns rätt till deltagande och information i straffrättsliga förfaranden skulle minska subjektiva tillvägagångssätt för barns deltagande. De önskar koordinering, samarbete och gemensamt ansvar för att det ska bli tydligt vilken typ av information som ska lämnas och av vem. De personliga och subjektiva åsikterna kring barns delaktighet skulle kunna balanseras upp av tydliga riktlinjer om hur man informerar och involverar barn beroende på ålder och mognad. Dessutom menar författarna att riktlinjerna borde innefatta exempel på situationer där viss typ av information bör undanhållas. (Kaldal et al. 2017:222-224).

2.3 Barns upplevelser av Barnahus

I en studie av Olsson och Kläfverud (2017:60-70) intervjuades barn om sina upplevelser av Barnahus. Hur yngre barn upplever Barnahus vet man lite om. Äldre barn upplevde förhöret jobbigt men nödvändigt. Det framkom att barnen känt sig oroliga och obekväma när de inte fått någon information av trygghetspersonen på väg till Barnahus. Barnen upplevde att de inte visste vad som väntade dem och de var oroliga inför att träffa polisen. En anledning till att barn inte får information innan förhöret är att det finns risk att det påverkar förhörets trovärdighet. Samtidigt kan undanhållande av information skapa otrygghet och rädsla vilket i

sin tur kan påverka utgången på förhöret på ett negativt sätt. Här föreligger en diskrepans i synen på barnet, som å ena sidan, inte respekteras som agerande subjekt när de ber om information och, å andra sidan, förväntas agera som agerande subjekt och kunna återberätta detaljer om våld under förhöret (Olsson & Kläfverud 2017:60-70).

3. Teoretiska utgångspunkter

För att analysera resonemangen från intervjuerna används som teoretiska utgångspunkter *samverkan, barnperspektivet och offerperspektivet*. Barnahus har uppkommit som ett svar på önskan om förbättrad samverkan kring barn som faller offer för brott. Samverkan är ett begrepp som genomsyrar verksamheten i Barnahus och är ett viktigt begrepp i denna studie. Barnahus ska ha barnets bästa i fokus genom hela rättsprocessen. Därför används även barnperspektivet som teoretisk utgångspunkt. Att offerbegreppet är ett relevant teoretiskt begrepp beror på att barn anses som särskilt sårbara brottsoffer och att det finns fler aspekter av offerbegreppet än enbart att falla offer för ett brott.

3.1 Samverkan

Det finns en trend kring att samverka (Danermark 2009:23). Samverkan tenderar att skapa lösningar och stabilitet i svåra situationer och bidra till kunskapsöverföring deltagarna emellan (Lindberg 2009:37-43). Samverkan skiljer sig enligt Danermark (2000:15) från att samarbeta genom att samverkan ” /.../ innebär att man tillsammans med andra, ofta personer med annan utbildning, och som är styrda av andra regelsystem och i annan organisatorisk position, arbetar mot ett gemensamt mål”.

Faktorer som främjar samverkan är förtroende och respekt för samverkansparternas åsikter och kompetens (Lindberg 2009:58). Samverkan som idé och praktik går inte alltid hand i hand (Johansson 2011:39). Vad som tenderar att hämma samverkan är intressekonflikter. De kan uppstå genom att deltagarna har olika syften med att samverka eller skilda arbetsuppgifter (Lindberg 2009:60). Johansson menar att samverkan präglas av önskan om konsensus. Denna önskan kan medföra att aktörer övertar en annan logik utan att vara medvetna om att maktförhållande och ansvar förändras. Det finns risk att komplexiteten kring samverkan resulterar i att det läggs för stor vikt vid en logik och regelverk och att det önskade helhetsperspektivet går förlorat (Johansson 2011:218-219).

Svårigheter som uppstår i samverkan går att koppla till maktperspektiv. Det är inte ovanligt att skillnader i makt och inflytande bland de som ska samverka försvårar processen (Danermark 2000:9-10). Yrkesgruppers olika prestige och makt kan skapa problem, framförallt om skillnaderna är omfattande. Det är viktigt att ha i åtanke att människor talar olika "språk". Språk kan ibland användas för att utestänga eller fördumma andra människor. Det är nödvändigt att det finns en balansgång mellan att använda ett korrekt språk och att använda krångligt språk (Danermark 2000:26-31). Samverkan kring människor är speciellt på så sätt att personen ofta ska ha en aktiv part i samverkan. När man samverkar kring elever, patienter eller klienter tenderar dessa att vara både objekt och subjekt. Att det uppstår konkurrens kring hur problem ska definieras och lösas när man samverkar om människor är i princip oundvikligt (Danermark 2000:16-17).

Det krävs inte bara lagar och förordningar utan också en lagstiftning som befordrar samverkan mellan aktörerna (Lundberg & Persson 2003:34). Vikten av ett dialogiskt förhållningssätt där aktörerna förstår och respekterar varandras synsätt är stort. Det krävs att de olika synsätten tydliggörs, att det finns utrymme för argumentation, att parterna respekterar varandra och att det finns en vilja att komma överens. Det är viktigt att de olika professionerna får kännedom om under vilka villkor de andra yrkesgrupperna arbetar. För att samverkan ska fungera krävs en ständigt engagerad ledning och all samverkan behöver relateras till mål (Danermark 2009:28-29).

3.2 Barnperspektivet

Halldén (2003:12) menar att "Begreppet barnperspektiv är mångtydigt". Det används både som ett ideologiskt begrepp med stor retorisk kapacitet och i vetenskapliga sammanhang som ett metodologiskt begrepp (Halldén 2013:12). Andersson och Hollander (1996:58) talar om barns rätt, barns bästa och barns behov som centrala begrepp i frågor kring barn. Innebörden av orden varierar beroende på situation och att betydelsen av begreppen inte är lika för alla människor. Dessutom ändras innebörden över tid i och skiftar beroende på kunskap och värderingar i samhället (Andersson & Hollander 1996:58).

Det är viktigt att ha i åtanke vem som formulerar perspektivet och vad som egentligen avses. Barnperspektiv i ett ord betyder att verka för barnets bästa och tillvarata barns villkor. Barns perspektiv som två ord avser barnets perspektiv (Halldén 2003:12-14). Det är skillnad mellan barnets perspektiv och vuxnas barnperspektiv. En vuxens barnperspektiv handlar om att

tillvarata barns villkor och verka för barns bästa. Det ligger här inte enbart fokus på att lyssna på barn utan också ta reda på vad barn känner och upplever för att ta ställningstagande och åtgärder med fokus på barns behov och barns bästa (Rasmusson 2008:16). Ytterligare ett sätt att se barnperspektiv på är att utgå från vår samlade kunskap om barn. Det brukar kallas för samhällets barnperspektiv och kommer bland annat i uttryck i FN:s barnkonvention (Rasmusson 2008:15).

Det finns en tvetydighet i barnperspektivet som å ena sidan konstruerar barn som subjekt och å andra sidan som objekt. Ett sätt att beskriva denna tvetydighet kan vara att se barn om objekt för vuxenkontroll och vuxenomhändertagande kontra betrakta barn som medborgare och sociala aktörer (Kaldal et al. 2017:213).

3.3 Offerperspektivet

Offerbegreppet kan ha olika innebörd. Det kan handla om personer som är direkt utsatta för brott men också indirekta brottsoffer vars närstående blivit utsatta för brott eller personer som behandlats felaktigt av myndigheter (Sonander 2008:74-75). Brottsoffers möte med rätten är av stor vikt för falllets utgång och brottsoffrets fortsatta återhämtning. Att som brottsoffer inte få gott bemötande kan skapa sämre motivation till deltagande i processen. Detta kan i förlängningen resultera i minskat förtroende för rättssystemet (Sonander 2008:78-79).

Enligt Tham (2001:32-33) har kvinnorörelsen på 70-talet spelat en viktig roll i framlyftandet av brottsoffret både vad gäller kvinnor och barn. Barns rättigheter har förbättrats över tid och nu för tiden ses barns utsatthet för våld som en kränkning som måste förebyggas (Tham 2011:32-33). Arbetet med barn som brottsoffer kräver stor kunskap. Barn anses som "särskilt sårbara brottsoffer" (Sonander 2008:85) för att de kan sakna förmåga att formulera vad de varit med om och för att skuld kan avhålla dem från att berätta (Sonander 2008:85-87).

Christie (2001:47) menar att begreppet offer inte är objektivt. Trots att en situation kan vara identisk är det olika lätt för människor att uppnå offerstatus. Det idealiska offret, är enligt Christie, de personer eller kategori av personer som har lättast nå fullständig offerstatus när de drabbas av brott. För att uppfylla kraven för idealiskt offer ska personen vara svag, upptaget med respektabla projekt och befinna sig på en plats som denne inte kan klandras för. Gärningspersonen ska vara stor, ond och okänd för offret. Studerar man våld som sker i hemmet blir otillräckligheten i villkoren talande. Christie (2001:47-49) tar upp

kvinnomisshandel och misshandel av barn inom familjen som exempel. Trots att det är ett av de brott som dominerar har man inte förrän nyligen givit dessa misshandlade status som offer.

4. Metod och material

4.1 Kvalitativ metod och abduktivt angreppssätt

Studiens syfte är att undersöka hur uppdraget att meddela åklagarbeslut till barn beskrivs utifrån socialsekreterare och särskilda företrädarens perspektiv. För att uppfylla syftet krävs en metod som möjliggör att ta del av andra människors tankar och berättelse. Där är kvalitativ metod att föredra framför kvantitativ. Rennstam och Wästerfors (2015:13) menar att kvalitativ metod är att föredra när syftet är att begripa processer och hur olika fenomen uppstår. De kvalitativa metoderna har utvecklats för att kunna studera sådant som siffror inte kan beskriva (Rennstam & Wästerfors 2015:13). Kritik mot kvalitativ forskning är att den upplevs subjektiv och att det är svårt att generalisera resultaten. Ytterligare kritik är att kvalitativa studier tenderar att vara svåra att replikera (Bryman 2018:484). Det är viktigt att belysa att syftet med studien inte är att kunna dra generella slutsatser. Intresset ligger i intervjupersonernas subjektiva åsikter för att undersöka om det återfinns teman i deras berättelser.

I sambandet mellan teori och forskning brukar man prata om induktion och deduktion. Deduktion innebär att teori och hypoteser styr datainsamlingen. Induktion innebär att teorin är resultatet av en forskningsansats (Bryman 2018:47-49). Denna studie har ett abduktivt angreppssätt och abduktion beskrivs som ett växelspel mellan induktion och deduktion (Svensson 2015:219). Genom abduktion grundas en teoretisk förståelse av de kontexter och människor som studeras utifrån det språk och perspektiv som formar deras världsbild. Efter att ha beskrivit och förstått verkligheten utifrån deltagarnas perspektiv ska författaren komma fram till samhällsvetenskapliga resonemang kring den sociala verkligheten (Bryman 2018:478). Det är intervjupersonernas tankar och perspektiv som är av intresse i studien. För att skapa samhällsvetenskapliga resonemang har teoretiska utgångspunkter vuxit fram i växelverkan med datainsamling. I analysen har empirin underbyggts med teori och tidigare forskning.

4.2 Urval

Studiens urval består av aktörer som vid det aktuella Barnhuset vanligtvis får i uppdrag att informera barn om förundersökningens förlöpande, det vill säga socialsekreterare och särskilda företrädare. För att finna intervjupersoner som har vana att lämna beslutet kontaktades en i personalen på det aktuella Barnhuset som i sin tur kontaktade intervjupersoner per mail. Totalt blev intervjupersonerna sex stycken. Tre av dessa arbetar som socialsekreterare. De tre andra intervjuas i rollen som särskilda företrädare och arbetar som biträdande jurister eller advokater.

Urvalet kan klassas som snöbollsurval. Bryman (2018:504) beskriver snöbollsurval som en teknik som utgörs av att författaren väljer ut en liten grupp människor som är relevant för undersökningen. Efter hand föreslår de utvalda personerna andra relevanta deltagare (Bryman 2018:504). Att urvalet består av både socialsekreterare och särskilda företrädare skulle kunna ifrågasättas med tanke på att syftet med studien inte är att jämföra yrkesgrupperna. Fördelen med att ha fokuserat på enbart en yrkesgrupp hade varit att få en mer djupgående bild av den gruppen. Men eftersom uppdraget att lämna beslut kan tillfalla både socialsekreterare och särskilda företrädare hade en yrkesgrupps åsikter gått förlorat. Nackdelen i det här fallet övervägde de positiva konsekvenserna och därav blev urvalet tre socialsekreterare och tre särskilda företrädare.

Det är viktigt att påpeka att eftersom hälften av intervjupersonerna är särskilda företrädare, och de oftast blir inkallade när ett barns vårdnadshavare är misstänkt förövare, fokuseras intervjuerna mycket kring brott som skett i hemmet. Med tanke på studiens urval är det viktigt att belysa att om studien skulle replikeras skulle andra typer av resultat kunna förekomma. Eftersom respondenterna är sex stycken är det inte möjligt att generalisera och ge en autentisk bild av fenomenet.

4.3 Intervju

Studiens materialinsamling består av semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna utgår från specificerade frågor men innefattar stor frihet för informanten att utveckla svaren (May 2013:162-163). Intervjufrågorna (se bilaga 9.1) berörde hur det praktiskt går till att meddela åklagarbeslut, hur riktlinjerna för uppdraget ser ut, hur respondenterna upplever uppdraget och hur intervjupersonerna upplever barnen i mötet. Intervjuerna hölls på respondenternas arbetsplatser, spelades in med ljud och varade i 15 till 60 minuter.

Rennstam och Wästerfors (2015:28) menar att fördelar med intervju som metod är att de kan ge en mångsidig bild av intervjupersoners livsvärld och ge kunskap om erfarenheter, kontakter och bakomliggande krafter för handlande. Nackdelen med intervjuer är att de är öppna för tvetydigheter då de både innefattar mellanmänsklig interaktion och det insamlade materialet behöver tolkas (Rennstam & Wästerfors 2015:29). Argumentet för att välja intervju som datainsamlingsmetod kopplas till studiens syfte som är att undersöka hur socialsekreterare och särskilda företrädare beskriver uppdraget att meddela åklagarbeslut. För att nå intervjupersonernas resonemang och tankar är intervjuer att föredra. Med tanke på att rutinen om blanketten nyligen införts på Barnhuset kändes det naturligt att välja semistrukturerade intervjuer som tillåter fria svar men samtidigt är styrda av övergripande frågor för att hålla en röd tråd genom samtalet.

Det finns i tolkning av intervjuer alltid risk för tvetydigheter och feltolkningar. Att fullständigt återge en annan persons resonemang och beskrivelser är inte möjligt. Det kan ifrågasättas vilka citat som valts ut eller att vissa intervjupersoners svar får mer utrymme i uppsatsen. I valet av citat har kriteriet varit att de ska rama in det av det som flera intervjupersoner pratat om. För att minska risken för att vissa intervjupersoners åsikter tar för stor plats har, utöver citaten, de andra intervjupersonernas resonemangen sammanfattats av författaren.

4.4 Tematisk analys

Enligt Rennstam och Wästerfors (2015:59) riktar tematisk analys in sig på en berättelses innehåll. Det kan vara återkommande teman eller situationer i det intervjupersonen berättar (Rennstam & Wästerfors 2015: 59,127). Enligt Bryman (2018:703-705) kan temat exempelvis vara kopplat till forskningens fokus och till forskningsfrågorna. Repetitioner är ett vanligt kriterium för att slå fast teman.

En tematisk analys är relevant för studien då det är innehållet i deltagarnas berättelse som är av intresse. För att få en tydligare bild av intervjupersonernas gemensamma uppfattningar har materialet delats in i teman. Efter transkribering och flera genomläsningar av intervjuerna studerades och delades deltagarnas svar på intervjufrågorna in i kategorier utifrån likheter och skillnader. De olika kategorierna lades ihop till teman som till stor del inspirerades och grundades i studiens frågeställningar. Valet av att fokusera de övergripande temana utifrån frågeställningarna beror på en önskan om att hålla en röd tråd genom analysen samt för att

lättare kunna besvara frågeställningarna. Totalt valdes fyra teman ut: 1) Hur beslutet ska meddelas i teorin, 2) Hur beslutet meddelas i praktiken, 3) Intervjupersonernas upplevelser av barnen och ålders påverkan, samt 4) Vikten av att meddela barn beslutet.

Ryen (2004:133-145) anser det inte vara möjligt att genom öppna intervjuer fånga autentiska upplevelser. Verkligheten är för komplex för att komprimeras till en faktor och det analytiska måste hittas på annat håll (Ryen 2004:133-145). Som Ryen påpekar är det viktigt att förstå att enskilda intervjuer inte kan ge fullständiga förklaringar av ett fenomen. Av den anledningen har analysdelen i den här studien kompletterats med teorier och till viss del tidigare forskning för att underbygga och diskutera de teman som identifieras.

4.5 Etiska överväganden

Dalen (2015:25-30) utgår från fem krav i relation till etiska överväganden. Det första kravet rör samtycke och innebär att samtycke till att delta i studien har skett frivilligt samt att respondenterna är medveten om vad deltagandet innebär. Det andra kravet fokuserar på att intervjupersonerna ska få relevant information. Det handlar om att deltagarna ska få veta syftet med studien samt hur resultatet kommer redovisas. Krav på konfidentialitet är det tredje kravet och syftar till att deltagarna ska anonymiseras i studien så att inte specifika uppgifter i studien kan spåras till den person som lämnat uppgiften. Det fjärde kravet är skydd för barn och ska främst tas i beaktning om barn är informanter. Kravet syftar till att skydda barns rättigheter. Det femte och sista kravet är att ta hänsyn till utsatta grupper (Dalen 2015:25-30).

De tre första kraven bedöms vara av störst vikt att resonera kring i den här studien. I studien är det förvisso barn som är i fokus men det är inte barn som intervjuas. Deltagarna i studien arbetar med utsatta grupper och barn men frågorna berör inte specifika fall. För att uppfylla de tre första kraven har samtliga intervjupersoner fått läsa och skriva under en blankett som syftar till att informera om studiens syfte och möjligheten att när som helst avbryta sin medverkan. I blanketten framgick också att deltagarna kommer anonymiseras och att materialet kommer hanteras på ett etiskt korrekt sätt. Namnet på orten som det aktuella Barnhuset finns i har tagits bort i studien på grund av anonymitetskravet. Viktigt att poängtera i relation till anonymitet är att, förutom författaren, så känner några i personalen på Barnhus till vilka personer som deltagit i studien då de varit behjälpliga i att identifiera intervjupersoner. Med tanke på att samtliga respondenter svarat ja till personalen på Barnhus att delta i studien samt att deras svar anonymiseras så bör inte det utgöra ett problem.

4.6 Kvalitetskriterier

Bryman (2018:465-472) talar om alternativa kriterier till begreppen validitet och reliabilitet i kvalitativ forskning. Kriterierna i kvalitativ forskning ställer krav på att författaren ska vara noggrann och stringent i insamlingen av datamaterialet och att författaren ska vara sensitiv för kontexten genom bland annat etiska frågeställningar. Dessutom är det av stor vikt att metoderna ska vara tydligt specificerade och författaren ska uttrycka sig reflexivt (Bryman 2018:470-472). För att uppfylla kravet för stringens och noggrann insamling och analys av datamaterialet har metodavsnittet använts för att beskriva hur insamlingen av data gått till. Intervjuguiden återfinns i bilagor, hur intervjuerna genomförts beskrivs och hur teman valts ut för analys förklaras. För att läsaren ska kunna följa författarens resonemang genom analysen används citat för att ytterligare belysa hur analys vuxit fram. För att uppfylla kravet om att vara sensitiv för kontexten i den bemärkelse att diskutera etiska frågeställningar har de etiska kraven resonerats noggrant i uppsatsen. Kravet om reflexivitet uppfylls genom att metodavsnittet till stor del består av att presentation, diskussion och argumentation kring metodvalen och dess eventuella begränsningar.

Bryman (2018:485-486) skriver vidare om transparens som en viktig del av del av kvalitativ forskning. Det innebär att författaren ska konkret beskriva hur denne gått till väga under undersökningen och hur analysen praktiskt genomförts. För att uppfylla transparens knyter jag an till det jag ovan skrivit om noggrannhet vid insamling av data. Metodavsnittet utgör beskrivning av hur intervjupersonerna valts ut, hur frågeställningarna varit utformade, hur teman valdes ut i analysen samt hur de teoretiska begreppen som används är relevanta och varför de valts ut.

4.6 Alternativa metoder

Studien hade kunnat kompletteras med gruppintervjuer med fler socialsekreterare och särskilda företrädare. Fördelen med gruppintervjuer är att respondenterna gemensamt kunnat diskutera frågorna och eventuellt kunnat utveckla svaren ytterligare. Nackdelen är att genomföra sådana intervjuer är tids- och resurskrävande. Dessutom skulle de, med den rådande situationen av Covid-19, vara svåra att genomföra. Förutom en annan typ av intervjuer skulle studien ha kunnat underbyggas av mer kvantitativa data. Att mäta hur ofta det är socialsekreterare respektive särskilda företrädare som lämnar beslut till barnet och

huruvida alla barn blir meddelade om förundersökningen eller inte hade gett intressant information. Då syftet med denna studie är att undersöka resonemang och upplevelser valdes kvantitativa metoder bort. Den kanske mest intressanta och ultimata metoden för studien hade varit deltagande observation men med tanke på tid, resurs och etiska dilemman var det inte varit möjligt att genomföra sådana.

5.Resultat och analys

I följande kapitel vävs de teman som identifierats under intervjuernas gång samman med de teoretiska utgångspunkterna. De teman som analysen fokuseras kring är 1) Hur beslutet ska meddelas barn i teorin, 2) Hur beslutet lämnas i praktiken, 3) Intervjupersonernas upplevelser av barnen och ålders påverkan, samt 4) Vikten av att meddela barn beslut.

5.1 Hur beslutet ska meddelas i teorin:

Arbetsprocessen på Barnahus består av tre faser där den sista, uppföljningsfasen, ska innefatta information och stöd till barn (Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2019). I tidigare studier har det visat sig finnas brister i denna fas och för att den ska fungera har man pekat på behovet av samverkan (Barnafrid 2019). Samverkan som idé och praktik går inte alltid hand i hand (Johansson 2011). För att samverkan teoretiskt sätt ska fungera poängteras tydlig ledning och regelverk (Lundgren & Persson 2003).

Under förarbetet till studien var det svårt att finna riktlinjer och direktiv till hur information kring beslut om förundersökningens fortlöpande ska lämnas och vems ansvar det är. Enligt en rapport från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten (2018) har barn, oavsett om förundersökningen läggs ner eller om åtal väcks, rätt att få information om ärendet. Vem som är bäst lämpad att meddela beslutet avgörs från fall till fall. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten (2018) har uppmanat Barnhusen att arbeta fram en rutin kring att lämna åklagarbeslutet.

På det Barnahus som denna studie utgår ifrån används rutinen som Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten uppmanar till. Blanketten som används återfinns i bilaga 9.2. Efter barnförhöret delas blanketten ut till den person som får i uppdrag att meddela barnet information. När intervjupersonerna fick frågan om vilka riktlinjer och direktiv de har att förhålla sig till i relation till att meddela information om förundersökningen hänvisade några

till åklagarblanketten som en riktlinje. Men de flesta svarade att de inte vet vilka riktlinjerna är:

IP6: Jag har ingen aning alltså jag har ju lärt mig hur mitt uppdrag funkar genom att läsa i lagen och sen fråga mina kollegor. Så är det väl egentligen med alla juristyrken att det är något form av hantverk som arbetas fram och varje särskild företrädare har sitt eget handlag [I:mm] och sina egna rutiner för hur man går till väga för informationsutbyte och sånt men jag har inte fått till mig några riktlinjer [I:mm]

Det var bara en person som ansåg att riktlinjerna är tydliga. På frågan om det skulle behövas tydligare riktlinjer och hur de eventuellt skulle kunna vara utformade rådde olika svar och tankar. Några intervjupersoner menar att de använder sig av "sunt förnuft" och att de som får dessa uppdrag är vana att prata med barn:

IP3: Jag tror ändå att vi alla tänker med sunt förnuft och att man gör det på ett bra sätt, vi är ju alla vana att prata med barn och vi har alla kontakt med barn. Vi följer upp alla barn i alla utredningar så jag tänker att det inte behövs kanske speciellt hur vi ska göra för just det här beslutet, det tror jag inte [I:nej] jag tänker att vi alla är så pass professionella och klarar av ändå

Vad som lyfts varande en fördel med att tydliggöra riktlinjerna är att det skapar klarhet och förutsägbarhet i vem som har ansvaret. Nackdelen ligger i att det inte går att situationsanpassa uppdraget och att riktlinjer skulle skapa en oönskad stelbenthet. Här hävdar vissa intervjupersoner att möjligheten att kunna situationsanpassa väger tyngre än tydliggörandet:

IP5: Mm fördelen eller alltså reglering är ju det är som ett tveeggat svärd, fördelen är att du stipulerar du stadfäster att så här ska det vara, det blir förutsägbart och tydligt och socialen då om de skulle få uppdraget vet att det alltid är deras jobb särskild företrädare vet att det är alltid deras jobb men nackdelen är ju såklart att det blir en stelbenthet [I:mm] du kan inte anpassa efter situationen hur det blir bäst för barnet att göra

Vad får otydliga riktlinjer för konsekvenser? Förutom att det skapar ovisshet och otydlighet för barnen menar någon att det skapar för mycket tolkningsutrymme:

IP6: Det kanske blir för mycket tolkningsutrymme i det enskilda fallet kanske och det behöver inte nödvändigtvis vara barnet till gagns när beslutet ska meddelas tänker jag, så någon form av rekommendationer kanske det skulle kunna finnas som ändå lämnar utrymme för en individbedömning [I:mm]

Dessutom finns risk att uppdraget hamnar mellan stolarna:

IP4: Ja men det kan ju bli så att det faller mellan stolarna och barnen inte får informationen [I:mm]

Att information riskerar att falla mellan stolarna och att barn som har rätt till information riskerar att bli utan kan problematiseras utifrån offerperspektivet. Som Sonander (2008) skriver är det viktigt att brottsoffers möte med rätten blir bra både för utfallet och för offrets återhämtning. Blir mötet negativt kan det skapa minskat förtroende för rättssystemet (Sonander 2008). Citatet från intervjun är ett exempel på att brist på riktlinjer kan skapa problem i samverkan. I tidigare forskning har Kaldal med flera (Kaldal et al. 2017) pekat på att det krävs tydligare reglering som anger barns rätt till deltagande och information för att minska subjektiva tillvägagångssätt. De ovanstående citaten utgör exempel på att intervjupersonerna själva diskuterar kring att det finns risk för stort tolkningsutrymme i riktlinjerna samt att en konsekvens av detta kan vara att informationen uteblir.

5.2 Hur beslutet meddelas i praktiken:

Efter barnförhöret diskuteras vem som får i uppdrag att meddela beslut till barnet och det finns på det aktuella Barnhuset en ny rutin kring att lämna åklagarbeslut:

IP6: När förhöret är slut så är det personalen vid Barnahuset som är ganska måna om att det ska fyllas i en blankett och på blanketten bestämmer man vem som ska delge barnet [I:mm] och det är antingen socialtjänsten eller särskild företrädare /.../ så frågan är ju vem som ska delge beslutet och jag resonerar så att den som har den mest naturliga och lämpliga kontakten

Under intervjuerna talar vi om i vilka fall uppdraget att meddela beslut faller på socialsekreteraren eller särskilda företrädaren. Intervjupersonerna förklarar att uppdraget landar på den person som har mest naturlig och lämplig kontakt till barnet. Vem som anses mest naturlig och lämplig menar de har att göra med barnets ålder och mognad. I vilka fall

uppdraget att informera faller på socialtjänsten respektive särskild företrädare råder det en relativt samstämmig bild kring; är det ett yngre barn anses socialtjänsten bäst lämpad och är barnet äldre är det mer rimligt att särskilda företrädaren får uppdraget. Det beror på att det anses olämpligt att presentera många personer för yngre barn och att socialtjänsten oftast redan har kontakt med barnet. När det gäller äldre barn upplevs de särskilda företrädarna lämpliga att meddela beslutet eftersom äldre barn är mer mottagliga att träffa flera personer. I vilka åldrar ett barn anses yngre och äldre i det här fallet är inte helt klart. En menar att när barnet är 7-8 år är det lämpligt att särskild företrädaren pratar med barnet medan en annan säger att från ungefär 10 år kan det vara lämpligt.

Eftersom intervjupersonerna bland annat lyfter lämplighet som ett viktigt element för vem som ska meddela beslut blir barnperspektivet intressant att diskutera och problematisera. Halldén (2003) har resonerat kring barnperspektivet som ett mångtydigt begrepp och har lyft vikten av att identifiera vem som formulerar begreppet. Hur ska barnperspektivet förstås i relation till vem som är lämplig att ge information om förundersökningen till barn? Rasmusson (2008) har talat om alternativa former av barnperspektiv som ”vuxet barnperspektiv” eller ett ”samhällets barnperspektiv”. Det vuxna barnperspektivet handlar om att ta tillvara barns villkor, verka för barns bästa men också utröna vad barn känner och upplever. Det samhälleliga barnperspektivet utgår från den samlade kunskapen om barn (Rasmusson 2008). Vilket av dessa begrepp som är lämpligt att använda sig av kan diskuteras. Å ena sidan kan vi anta att de som är vana att ge dessa beslut har kunskap om vad barn upplever eller känner. Å andra sidan går det att argumentera mot att människor har förmåga att sätta sig in i andras tankar och verkligen veta vad de känner och upplever. Tidigare forskning har pekat på att det tenderar att fokuseras mer kring vad som är bäst för de flesta barn snarare än för det enskilda barnet (Kaldal et al. 2017). Med det i åtanke är det kanske snarare ett samhällets barnperspektiv som är relevant. Det ena behöver inte utesluta det andra men det är viktigt att problematisera att begrepp som ”lämplighet” och ”naturlig kontakt” blir avgörande för vem som ska meddela barn. Förvisso ger begreppen möjlighet till situationsanpassning vilket är en fördel men vad som är den mest lämpliga för barnet ur barnets egna perspektiv går inte att avgöra.

Om förundersökningen läggs ner omgående efter barnförhöret meddelas barnet på plats på Barnahuset av antingen socialsekreterare eller särskild företrädare. Om förundersökningen läggs ned efter en tid meddelas barnet i möte med socialsekreteraren eller per telefon av den

särskilda företrädaren. Att meddela beslutet upplever vissa intervjupersoner som lätt och odramatisk och andra som svårt. Att kommunicera beslutet via telefon verkar det bara vara särskilda företrädare som gör. Detta upplevs i vissa avseenden som problematiskt, framförallt i de fall då vårdnadshavare varit misstänka för brottet:

IP5: På telefon det är ju en ganska krånglig situation för många av de här barnen är så små så att de har ju ingen egen telefon [I:just det] och då får man ju isåfall ringa till en vårdnadshavare som har varit misstänkt för brottet som du har gått runt [I:mm] asså förstår du det är en ganska tillspetsad situation

Att kontakta, framförallt yngre barn, per telefon tycks upplevas som utmanande. Dels har inte alla barn en egen telefon och dels kan föräldrar, som varit misstänkta förövare i ärendet, vara nära barnet under samtalet vilket intervjupersonen tycks uppleva som en svår situation. Även en annan särskild företrädare nämner problematiken kring att kontakta barn per telefon. Det tycks ibland vara svårt att få tag på barnet. En särskild företrädare ställer sig frågande till hur man ska göra om barnet inte har någon telefon, om det då är lämpligt att särskilda företrädaren ska uppsöka barnet trots att det inte känns naturligt eller lämpligt. Det här är exempel på situationer där det inte är tydligt att uppdraget att meddela åklagarbeslut kan vara utmanande och komplext. Dessutom är det inte i dessa situationer vid telefonsamtalen helt klart vad som är bäst ur ett barnperspektiv. Det verkar finnas risk att barnet utsätts för en obekväm situation om föräldrarna finns i närheten. Kanske får den särskilda företrädaren inte tag i barnet och informationen uteblir?

En annan utmaning som aktörerna lyfter i relation till att meddela åklagarbeslut är att anpassa språket för att det ska bli begripligt för barnet. I citatet nedan belyser intervjupersonen att anpassning av språk innebär en utmaning men är något som beaktas när beslut meddelas barnet:

IP6: Är det ett barn man har att göra med eller en person som har ett funktionshinder då måste man anpassa språket efter personens kapacitet och är den jättestarktellig och intresserad då tillåts man ju också ha ett större utrymme

Av citatet att döma tycks intervjupersonen anpassa språket utefter vad denne anser att barnet har för intellektuell kapacitet. Flera intervjupersoner talar om barns olika mognadsgrad och

hur ett barns intellektuella förmåga ska avgöras verkar inte vara helt klart. Intervjupersonerna problematiserar själva att det inte alltid är lätt att avgöra hur pass mogen ett barn är och att mognadsgraden hos barn i samma ålder kan variera. Att som vuxen delge barn om svåra beslut och komplex information kan tänkas skapa viss språklig obalans. Hur språket ska anpassas till barn går att analysera utifrån Danermarks (2000) tankar kring att man i samverkan med människor måste vara medveten om att människor talar olika ”språk”. Språket kan i vissa fall utestänga andra och att ha en balans mellan korrekt och krångligt språk är betydande (Danermark 2000).

Vad som ytterligare kan tilläggas i relation till att människor pratar olika ”språk” är kopplat till de samverkande aktörerna på Barnahus. Intervjupersonerna beskriver att socialtjänsten ibland får frågor som de inte kan eller ska behöva svara på när de meddelar information om förundersökningen. Trots att det är åklagaren som tar beslut om en förundersökning ska läggas ner eller om åtal ska väckas, faller uppdraget att meddela barnet beslutet på socialsekreteraren eller den särskild företrädaren. Det tycks som sagt fungera bra men ibland är det tydligt att socialsekreterare och särskilda företrädare har olika yrkesbakgrund. Flera intervjupersoner problematiserar att socialtjänsten kan få frågor som de inte ska behöva svara på. En särskild företrädare säger såhär:

IP2: Om man säger att barnet börjar bli 7-8 år då tycker jag kanske det är bättre att de får prata med mig och det är för att de kan ibland ha frågor som socialtjänsten inte ska behöva svara på det kan vara det här med fängelse och liksom sådär

En socialsekreterare bekräftar också att det ibland förekommer att barnet frågar vad föräldrarna sagt i förhör. Vad som sagts i förhör med föräldrarna liksom skälen till att förundersökningen läggs ned kan vara svårt att svara på:

IP4: Det är ju kanske inte vi som har den bästa kunskapen om exakt vad som har hänt och varför det läggs ner och sådär [I:mm] så jag vet inte om det bästa är att det är vi som pratar med dem eller att det kanske är någon som är mer inblandad från den sidan som kan förklara på ett bättre sätt

5.3 Intervjupersonernas upplevelser av barnen och ålders påverkan:

Intervjupersonerna upplever att när de meddelar barn beslut om nedläggning blir vissa barn lättade och andra besvikna. Överlag upplever inte intervjupersonerna barnens reaktioner som så stora. Huruvida barnen förstår informationen som socialsekreterarna och de särskilda företrädarna meddelar är inte heller det helt lätt att veta:

IP5: Vissa sitter ju såhär och nästan antecknar litegrann och är väldigt med och andra ligger redan upp och ner på golvet med en boll på huvudet liksom det är ett jättestort spann. Ålder spelar jättestor roll och det finns ett jätte-jättestort spann både beroende på ålder, personlig mognad, diagnoser hur barnet uppfattar och om barnet förstår. Men det är också svårt att bilda sig en uppfattning om för den naturliga frågan eller svaret när någon frågar dig ”förstår du” ”Ja” säger nästan vem som helst

Under intervjuerna blir barnets ålder ofta ett ämne för diskussion:

IP1: Men om det är ett litet barn känns det kanske som att de inte riktigt förstår innebörden av det och är det ett lite större barn känns det ju mer som att de mer tycker det är skönt att de inte ska behöva åka iväg till Barnahus och prata med polis eller mer

Att ålder har betydelse för hur barnen upplevs ta emot informationen, hur många frågor barnen ställer och hur intervjupersonerna delger beslutet råder det ingen tvekan om. Ålder och mognad är två aspekter som de flesta som arbetar med barn ska ha i beaktning när de lämnar information och avgör hur pass delaktig ett barn ska få vara i olika beslut. Så som tidigare forskning visat är ålder och mognad komplexa begrepp och det faktum att det fattas bedömningskriterier möjliggör subjektiva tolkningar (Socialstyrelsen 2015). Den här problematiken blir tydlig i intervjuerna. Bland intervjupersonerna råder det skilda uppfattningar på vilket sätt barns ålder spelar roll när besluten ska ges. De flesta intervjupersonerna upplever att äldre barn ställer fler frågor än yngre. Det finns också de som anser att yngre ställer fler frågor.

I relation till barnperspektivet är det viktigt att belysa det faktum att det råder olika uppfattningar beroende på vem man frågar. Citaten från denna studien kan tjäna som exempel på varför det praktiskt blir problematiskt att använda ord som mognad och ålder då det inte uppfattas lika av alla. Andersson och Hollander (1996) menar att begrepp som barns bästa och

barns behov inte är lika för alla människor och det blir tydligt i relation till motsättningarna kring hur ålder spelar in.

Intervjupersonerna menar att det är en konstig och annorlunda situation för barn att vara på Barnahus. Nästintill alla intervjupersoner påpekar att barn, i de fall då barnets förälder varit misstänkt förövare, oroar sig för att deras föräldrar ska hamna i fängelse till följd av det som framkommer på Barnahus:

IP5: Det mesta det handlar ju inte om det handlar om oro för föräldrarna skulle jag säga ”kommer min mamma hamna i fängelse?”, ”kommer min far jag komma tillbaka hem?” [I:mm] ”får jag åka tillbaka till skolan?”, ”varför får jag inte åka tillbaka till skolan?”, ”varför ska ni döma min mamma”

Vad som är intressant i relation till barn vars föräldrar är misstänkta förövare är Christies (2001) teori kring det idealiska offret. För att uppfylla kraven som idealiskt offer ska offret vara svagt och befinna sig på en plats som denne inte kan klandras för och de ska utsättas för en gärningsperson som är ond och okänd (Christie 2001). Kan barn som faller offer för brott i hemmet betraktas som idealiska offer? De är svaga i relation till gärningspersonen men gärningspersonen är definitivt inte okänd för barnet. Även Christie (2001) menar att villkoren för idealiska offer inte är tillräckliga när det handlar om våld i hemmet.

Komplexitet kring att arbeta med barn som brottsoffer blir talande, inte minst när brottet sker i hemmet. Sonander (2008) menar att arbetet med barn som brottsoffer är svårt och att det ställer krav på kunskap. Utifrån intervjupersonernas resonemang råder ingen tvekan om att de har stor kunskap om barn och att de har barnets bästa i åtanke genom hela processen på Barnahus och så även i relation till att ge information. Vad som är viktigt att komma ihåg är att tidigare erfarenheter och förförståelse troligen kan bli avgörande för hur man uppfattar barn och förmodligen också kring hur man argumenterar för vikten av att delge information.

5.4 Vikten av att meddela barn beslutet:

Hur viktigt tycker intervjupersonerna att det är att barnen får information om förundersökningens fortgående?

IP1: Jag tycker att det är jätte viktigt att de får veta, ja men längs hela processen, vad som händer och oavsett om det läggs ner eller inte tycker jag att det är jätte viktigt att de får veta och att man förklarar så att de vet att även om jag sagt det här nu och det inte hände någonting är det jätte viktigt att jag berättar igen om det händer saker

Majoriteten av de intervjuade anser att det är viktigt eller "jätte viktigt" att barn får information om förundersökningen. Flera säger att barnen behöver få veta vad som händer och att det är en rättighet de har. Samtidigt diskuteras barnets mognad som avgörande för om barnet får information:

IP2: För de barn som jag bedömer ska ha den tycker jag att det är jätte viktigt [I: Ja] det tycker jag är en rättighet man har i egenskap av ett utsatt barn liksom /.../ så som sagt i de fallen där barn, jag bedömer att barn SKA ha den där de är mogna nog att förstå det, då är det viktigt [I:mm]

Vad gäller yngre barn ifrågasätts det om de verkligen förstår innebörden av information kring förundersökningsbeslut och det tar sig i vissa fall i uttryck att intervju personerna anser att de inte bör informeras. I citatet nedan argumenterar en av intervju personerna för att yngre barn inte bör få informationen medan äldre bör få den:

IP5: Är det ett litet barn så spelar det ingen roll. För äldre barn och som sagt det finns ingen knivskarp gräns där så tycker jag att det är väldigt viktigt att de får den informationen, för de har gjort en uppoffring både av sin tid och de har så att säga kanske brutit mammans och pappans förtroende i familjen och då blir det ju då känner de ju att de har gjort något fel ofta är det så och då behöver de en information en tydlig vägledning om att det kommer gå på ett visst sätt och varför det kommer gå på ett visst sätt [I:mm]

Ovanstående citat utgör exempel på ett resonemang kring en gränsdragning mellan vilka barn som ska ha information och vilka som inte ska ha det. Intervju personen menar att det inte spelar någon roll om yngre barn får information eller inte men att det är av stor vikt att äldre barn får det. Likt tidigare diskussion kring barns ålder är det inte bland intervju personerna tydligt i vilken ålder gränsen mellan att vara ett yngre och ett äldre barn går. Citatet kan diskuteras utifrån Danermarks (2000) skrivelser vad gäller samverkan kring människor där han menar att utöver de samverkande yrkesgrupperna, ska, den som det samverkas kring ofta

vara en aktiv part. Här blir maktperspektiv kopplat till samverkan en viktig faktor. Danermark (2000) påpekar att skillnad i makt och inflytande bland de samverkande parterna kan försvåra processen. Ser man barn som en del av samverkan blir ovanstående citat ett exempel på maktskillnad mellan aktörerna och barnen. Barnen som samverkan sker kring kan inte själva vara med och avgöra vilken information de ska få. Trots rättigheten att få information så får inte alla barn det. Informationen kan utebli antingen för att det inte anses lämpligt att meddela den eller för att barnen på grund av sin unga ålder inte anses vara kapabla att förstå informationen.

Om barnens information om förundersökningen uteblir menar intervjupersonerna att det kan skapa oro och ovisshet för barnen:

IP6: Om ett barn inte får reda på ett beslut som gäller en förundersökning jag kan tänka mig att för vissa barn kan det vara någonting som är oavslutat ”Vad hände?” ”Blev jag trodd?” ”Blev jag hörd?” men för andra så oavsett ålder så kanske det bara är en någonting i ett sammanhang som man inte har koll på

Dessutom finns risk för att barnen kommer uppleva det meningslöst att berätta om det händer något igen och att de kan tappa förtroende för vuxenvärlden:

IP2: Jag tänker ju att man som barn kan tappa lite förtroendet för vuxenvärlden på ett sätt [I:Jaa] man har vågat öppna upp sig liksom och berättat om det här men man fick komma dit men ”jaha mitt liv är precis som vanligt liksom”, ja jag tänker ju det här att de barn som kommer till Barnahus är ju oftast barn som det är väldigt synd om det är ju barn som får illa många gånger

Här blir offerperspektiv intressant att problematisera. Christie (2001) påminner oss om att fenomenet offer inte är objektivt. Vissa människor uppfyller lättare kraven för att ses som ett offer än andra och att synen på brottsoffer inte är objektiv blir talande i denna studie. Det råder olika uppfattning om synen på när barn ska ges information och inte. I tidigare forskning har det påpekats att barns rätt till delaktighet i rättsliga processer är en ambivalent princip. Barn ses å ena sidan som kompetenta aktörer och å andra sidan som objekt beroende av vuxna och skydd (Kaldal et al. 2017). I denna studie blir ambivalensen tydlig. Det är de vuxna som har tolkningsföreträde i huruvida barnet ska uppfattas som subjekt eller objekt och

det är de som avgör om barnet är moget nog att delges information. Vi kan även här knyta an till Christies (2001) diskussion om det idealiska offret och problematisera det ytterligare. Ses barnen som idealiska offer eller inte? Utifrån intervjuerna verkar barnen anses som offer i behov av hjälp och skydd. Trots att gärningspersonen i dessa fall inte är okänd tycks de passa in i definitionen som idealiskt offer. Men att ses som offer och som någon som behöver skydd verkar bli på bekostnad av att de inte ses som kompetenta aktörer.

6.Diskussion

Syftet med studien är att undersöka hur socialsekreterare och särskilda företrädare beskriver mötet då barn ska meddelas åklagarbeslut. En av frågeställningarna rör hur aktörerna ser på direktiven och riktlinjerna som beskriver hur uppdraget ska genomföras i teorin. Efter förhör på Barnahuset ska personalen komma överens om vem som ska meddela barnet information om förundersökningens fortlöpande. I nya rutinen och blanketten finns möjlighet att välja att inte informera barnet med hänvisning till låg ålder, funktionsvariation eller annat. Med den nya rutinen och blanketten på Barnhuset tycks vikten av att meddela barn åklagarbeslut understrukt. Samtidigt svarar de flesta intervjupersonerna att de inte vet vad de har för riktlinjer att förhålla sig till. Fördelen med att tydliggöra riktlinjerna är att det skapar klarhet och teoretiskt sett leder till bättre samverkan. Men alla intervjupersoner tycker inte att det är lämpligt att införa tydligare direktiv och hänvisar till att det då blir svårt att situationsanpassa vilka barn som ska få informationen. Möjligheten att få bedöma vilka som ska ha informationen väger för en del tyngre än att skapa tydliga riktlinjer.

Hur går det till att meddela besluten i praktiken? Samtliga intervjupersoner verkar ha barnets bästa i fokus och diskuterar kring vad som är lämpligt och vad som blir bäst för barnen. Det anses mest lämpligt att socialtjänsten meddelar barn i unga åldrar medan särskild företrädare anses lämpligare när barnet är äldre. Beslutet meddelas antingen direkt vid Barnahuset, i samtal med socialtjänsten eller per telefon av den särskilda företrädaren. Att meddela barn beslutet per telefon finner man ibland vara en problematisk uppgift då barnet inte alltid har en egen telefon och det kan vara svårt att komma i kontakt med barnet.

Hur upplever socialsekreterare och särskilda företrädare barnen i mötet då beslutet ges? Överlag upplever intervjupersonerna inte så stora reaktioner från barnen vid meddelandet av beslut. Vissa anser att yngre barn ställer fler frågor och andra att äldre ställer fler frågor. De

frågor som är vanligt förekommande bland de barn vars föräldrar är misstänka förövare handlar om huruvida föräldrarna ska hamna i fängelse. Att barn blir tilldelade information om förundersökningen anser de flesta intervjupersonerna som viktigt men några menar att alla barn inte bör få informationen. Att döma av intervjuerna är det ålder och mognad som tas i beaktning vid lämnandet av information och det finns fall då intervjupersonerna anser att det inte är någon idé att meddela beslut till barn. I de fallen det inte verkar anses lämpligt är då barnen är unga och inte förväntas förstå.

Vad är egentligen barnets bästa? Hur ska barnperspektivet förstås utifrån vikten av att delge barn beslut? Nästintill samtliga respondenter menar att det är viktigt att barn får information om åklagarbeslutet. Intervjupersonerna pekar på att det annars kan leda till oro och ovisshet hos barnen, och i förlängningen skapa minskat förtroende för vuxenvärlden om informationen uteblir. Samtidigt hävdar några intervjupersoner att det i vissa åldrar inte är lämpligt att ge information. Med tanke på att personalen är utbildade och professionella är det förmodligen rimligt att det till viss del kan vara upp till var och en av dem att avgöra vilka barn som ska ges information. Men det är tydligt att alla inte uppfattar barnen och reaktionerna på informationen på samma sätt. Om vi knyter an till frågan om riktlinjer, tycks flera intervjupersoner inte anse att riktlinjerna behöver förtydligas. Det kan tyckas förvånande. Det läggs inte bara ett stort ansvar på de enskilda personerna i frågan utan också stor makt. Vem har makten att formulera vad som är barns bästa i relation till information? Vad händer i de fall när en yrkesverksam inte anser det vara viktigt att meddela beslutet trots att barnet kanske hade mått bäst av att få veta? Går det att ställa risken att barnet tappar förtroende mot risken att barn inte förstår informationen mot varandra?

Som tidigare forskning visat är barns delaktighet i den rättsliga processen en ambivalent princip som å ena sidan ser barn som kompetenta aktörer och å andra sidan beroende av skydd och stöd. Här kan offerperspektivet diskuteras. Till att börja med ses barn som särskilt sårbara brottsoffer vilket kräver extra stöd och kunskap hos yrkesverksamma. Samtidigt är begreppet offer inte objektivt. Här blir en problematik framträdande. Huruvida barn ses som objekt eller subjekt i rättsliga förfarande är komplext och det skapar problem i relation till barns möjlighet att få information om åklagarbeslutet. Kanske väljer personalen att inte ge vissa barn information för att skydda dem? Att skydda barn från jobbiga situationer är i sig gott och viljan av att skydda barn grundar sig kanske till viss del i barnperspektivet och barns bästa.

Samtidigt skapas en risk för att beslutet att skydda barn och på så sätt inte ge information sker på bekostnad av barns rätt till delaktighet.

Hur ska barns rätt till delaktighet och information förenas med barnperspektivet? Vem ska avgöra barns bästa? Ska uppdragets utformning vara upp till enskilda individer eller bör det regleras för att minska risken för subjektivitet och att informationen hamnar mellan stolarna? För att samverkan ska fungera krävs lagar, riktlinjer och engagerad ledning. Skulle tydligare riktlinjer hjälpa? Några intervjupersoner talar om att de lärt sig uppdraget av kollegor eller utifrån sin yrkesroll. När de hänvisar till yrkeskunskap menar de sin egen och problematiken kring detta är att Barnahus innefattar mer än en yrkeskategori. Hur vill yrkesgrupperna lära sig uppdraget? Hur sprider man information och riktlinjer så att den når på ett bra sätt?

6.1 Slutsats

Att meddela barn information om förundersökningens fortlöpande är en komplex uppgift med flera utmaningar. Av intervjuerna att döma fungerar uppdraget förhållandevis bra. Det finns dock frågetecken och oroligheter längs vägen. Samverkan är beroende av tydliga riktlinjer och regelverk. I relation till information om åklagarbeslutet är nya rutinen kring ”åklagarblanketten” ett steg på vägen. Att det är viktigt att barn får information understryks men samtidigt lämnar rutinen möjlighet att inte meddela barn. I den här studien har framkommit att majoriteten av intervjupersonerna inte vet hur riktlinjerna kring uppdraget ser ut och de upplever dem inte som tydliga. Att införa tydligare riktlinjer skulle kunna leda till struktur och att barns möjligheter till information inte blir beroende av vilken ort de råkar bo på. Samtidigt kan direktiv och riktlinjer leda till att det blir svårare att situationsanpassa uppdraget vilket kan vara en nackdel.

Ett äldre barn får oftast informationen per telefon av en särskild företrädare och ett yngre barn får information av socialtjänsten. Vissa av intervjupersonerna hävdar att barn i låga åldrar inte bör få informationen alls för att de inte förstår eller inte mår bättre av att få veta. Upplevelsen av hur barn tar emot beslut beroende på ålder råder det olika uppfattning om. Den allmänna åsikten är att reaktionerna från barnen inte är stora men att de barn vars föräldrar varit misstänkta för brott oroar sig för att föräldrarna ska hamna i fängelse.

Uppdraget att meddela barn information om åklagarbeslutet är inte bara komplext utan också kantat av makt och subjektiva bedömningar. De flesta intervjupersonerna är samstämmiga

kring att det är viktigt att barn får information om förundersökningen, för att barnen inte ska tappa förtroende för vuxenvärlden och våga berätta igen om det händer något. Att det ska införas tydligare riktlinjer är det inte lika samstämmigt kring.

7.Vidare forskning

Det är viktigt att påpeka att det relativt låga urvalet av intervjupersoner gör att denna studie inte är generaliserbar. För att kunna ge en mer omfattande bild skulle urvalet behöva utökas. Det skulle vara bra att jämföra upplevelsorna av att meddela beslutet på flera Barnahus i Sverige. Framförallt intressant vore att jämföra med ett Barnahus som inte infört den nya rutinen kring blanketten för att se hur stor effekt blanketten har haft. Diskussionen i studien tenderar att landa i huruvida riktlinjerna behöver förtydligas eller inte. Att undersöka hur socialsekreterare och särskilda företrädare lär sig uppdraget och vill lära sig uppdraget skulle vara bra för att kunna avgöra om tydligare reglering och riktlinjer skulle vara att föredra. Det som varit svårt att komma i kontakt med under studien och som med fördel bör studeras i framtiden är barns upplevelser av informationen om åklagarbeslutet. I den här studien får vi nöja oss med spekulationer kring hur barn upplever besluten.

8.Källförteckning

Andersson, Gunvor & Hollander, Anna (1996) Om barns rätt och barns bästa. I Andersson, Gunvor (red.) (1996). *Barnet i den sociala barnvården*. 1. uppl. Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete

Barnafrid- ett nationellt kunskapscenter vid Linköpings universitet (2019) *Slutrapport utvärdering av Barnahus*. Linköping: Linköpings universitet. Dnr LiU-2018-00240

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber

Christie, Nils (2001) Det idealiska offret. I Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red.) (2001). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur

Dalen, Monica (2015). *Intervju som metod*. 2., utök. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Danermark, Berth (2000). *Samverkan - himmel eller helvete?*: [en bok om den svåra konsten att samverka]. Stockholm: Gothia

Danermark, Berth (2009) Samverkan- ett teoretiskt perspektiv. I Landberg, Åsa (red.) (2009). *Boken om barnahus: samverkan med barnet i centrum*. 1. uppl. Stockholm: Gothia

Forsman, Maria (2017) The Swedish "Special Representatives for Children" and Their Role in Barnahus. I Johansson, Susanna, Stefansen, Kari, Bakketeig, Elisiv & Kaldal, Anna (red.) (2017). *Collaborating against child abuse: exploring the nordic Barnahus model*. Cham: Palgrave macmillan

Halldén, Gunilla (2003) *Barnperspektiv som ideologiskt eller metodiskt begrepp*. I Pedagogisk forskning i Sverige, Årg 8, Nr 1-2 (s.12-23) Hämtad från <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1196/1045> [hämtat: 2020-04-07]

Johansson, Susanna (2011). *Rätt, makt och institutionell förändring : en kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus*. Samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds universitet.

Kaldal Anna, Landberg Åsa, Eriksson Maria och Svedin Carl Göran (2017). Children's Right to Information in Barnahus. I Johansson, Susanna, Stefansen, Kari, Bakketeig, Elisiv & Kaldal, Anna (red.) (2017). *Collaborating against child abuse: exploring the nordic Barnahus model*. Cham: Palgrave macmillan

Landberg, Åsa (red.) (2009). *Boken om barnahus: samverkan med barnet i centrum*. 1. uppl. Stockholm: Gothia

Lindberg, Kajsa (2009). *Samverkan*. 1. uppl. Malmö: Liber

Lundgren, Marianne & Persson, Bengt (2003). *Barn och unga i riskzonen: samverkan och förebyggande arbete*. Stockholm: Svenska kommunförbundet

May, Tim (2013). *Samhällsvetenskaplig forskning*. 2., [rev. och uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Olsson, Ann-Margreth E & Kläfverud, Maria (2017). To Be Summoned to Barnahus: Children's Perspectives. I Johansson, Susanna, Stefansen, Kari, Bakketeig, Elisiv & Kaldal, Anna (red.) (2017). *Collaborating against child abuse: exploring the nordic Barnahus model*. Cham: Palgrave macmillan

Polismyndigheten & Åklagarmyndigheten (2018) *Förhör med vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar- handledning för polis och åklagare vid planering och genomförande* <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handbocker/forhorshandboken.pdf>
[Hämtat:2020-03-21]

Rasmusson, Bodil (2008). *"Det är ju inget dagis precis-": barns och föräldrars upplevelser av kontakter med barnahus : delrapport 6 i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med barnahus 2006-2007*. Lund: Sociology of Law, Lund University

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015). *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Socialstyrelsen (2006) *Barnahus- försöksverksamhet med samverkan under ett tak vid misstanke om brott mot barn*. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2006-131-18_200613118.pdf [Hämtat: 2020-03-18]

Socialstyrelsen (2015) *Bedöma barns mognad för delaktighet*.
https://www.socialstyrelsen.se/_api/publication/huvuddokument/?artikelnummer=2015-12-22
[Hämtat: 2020- 03-25]

Sonander, Anna (2008). *Att arbeta med barn som brottsoffer: en rättssociologisk studie*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2008

Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2019) *Det fjärde rummet- en modell för stöd och behandling för barn som utsatts för våld eller övergrepp*. <http://www.allmannabarnhuset.se/wp-content/uploads/2019/11/Det-fjärde-rummet-en-modell-för-stöd-och-behandling.pdf> [Hämtat: 2020-03-18]

Svensson, Peter (2015) Teorins roll i kvalitativ forskning. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Tham, Henrik (2001) Brottsoffrets uppkomst och framtid. I Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red.) (2001). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur

Lagtexter:

DS 2004:56. *Barnen i brottets skugga*. Justitiedepartementet

SFS 1999:997. *Lag om särskild företrädare för barn*. Justitiedepartementet

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Socialdepartementet

SFS 2018:1197. Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

Arbetsmarknadsdepartementet

9. Bilagor

9.1 Intervjuguide

Allmänt:

- Vad arbetar du som?
- Hur länge har du arbetat som det?
- Vad ingår i dina arbetsuppgifter?
- Har du mycket erfarenhet av att delge åklagarbeslut till barn?

Åklagarbeslut till barn:

- Hur brukar det gå till när du får uppgiften att delge beslutet till barn?
- Hur brukar det gå till när du lämnar åklagarbeslut till barn?
- Hur upplever du att det är att lämna åklagarbeslut till barn?
 - Eventuella svårigheter
- Hur upplever du att barnen tar emot det?
 - Hur upplever du att ålder spelar in på hur barnet reagerar?
 - Förstår dem?
- Hur delger du besluten beroende på barnets ålder?
- Upplever du att barnen ställer frågor?
- Hur viktigt tycker du att det är att barn blir tilldelade information?
 - Vad kan annars konsekvenser bli?

Direktiv/riktlinjer

- Hur ser riktlinjerna/ direktiven ut för hur det ska gå till?
- Är de tillräckligt tydliga?
- Hur önskar du att det såg ut?

Barnkonventionen:

- Kan barnkonventionen påverka hur ni kommer arbeta i framtiden?

Övrigt:

- Finns det någonting du vill tillägga?

9.2 Blanketten som fylls i efter barnförhör, när det ska bestämmas vem som meddelar barn beslut om förundersökningen.

Blanketten har skickats från det Barnahus som studien utgått ifrån. Den är utformad på samma sätt som Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten (2018) uppmanar till i sin rapport.

Underrättelse till barn efter åklagares beslut

Vid eftermötet efter barnförhör är det viktigt att besluta vem som ska informera barnet om åklagares beslut när detta kommer, för att säkerställa att informationen lämnas.

BL-nummer (Barnahus ärendenummer) _____

AM-nummer (Åklagares ärendenummer) _____

K-nummer (Polisens ärendenummer) _____

Barnet har blivit hört av polis den _____

I samband med barnförhör har de då närvarande kommit överens om nedanstående.

Underrättelse till barnet:

- Ska ske muntligt (bör eftersträvas med undantag för de minsta barnen)
- Ska ske skriftligt
- Ska INTE ske p g a barnets ålder, funktionsnedsättning eller annat

Underrättelse till barnet genomförs av:

- Särskild företrädare
- Målsägandebiträde
- Polis
- Åklagare
- Socialsekreterare
- Annan

Information har lämnats till barnet enligt ovanstående överenskommelse.

Namn: _____

När underrättelse till barnet genomförts ska denna blankett, snarast överlämnas till Barnahus. Detta kan ske via post, mail eller fax. I undantagsfall kan uppgifterna lämnas, utan att själva blanketten behöver inlämnas. Kontaktuppgifter: